

TERMÉSZETBARÁT

Kolozsvár,

Majus 11-én 1848.

Harmadik év.

TARTALOM: A gyümölcsfák néhány ártalmas ellenségei II. — Üdv székely rokoninknak. — Öserdő.

A gyümölcsfák néhány ártalmas ellenségei.

II.

Miután a zöld hernyó természetével megismerkedtünk, kártékonyágát átláttuk; szóljunk valamit arról is, miképp lehet ártalmas befolyása ellen a gyümölcsfákat biztosítani. Előre kijelentjük, miszerint tökéletesen elpusztítani ezen gyümölcsdúlókat nem lehet, de igen is lehet kevesbiteni. Mindenek felett kimélnünk kell gyümölcsös kertekben a madarakat, kiváltképpen a czinegéket és seregélyeket. Ezek vadászatra kelendők a pillangók ellen, már ősszel seregenként jelennek meg kertekben. Tavasszal, kiváltképpen a szénczinkék és poszáták szedik le ezen alkalmatlan vendéget, utánnok ágról ágra, bimbóról bimbóra szökődösvén.

Azonban gyakran oly nagy a zöld hernyók száma, hogy a madarak, bármily nagy lelkesedéssel üldözzék is, csak egy részét pusztíthatják el. Ilyenkor magának az embernek is pusztításukhoz kell fogni.

A báboknak még ősszel leendő elpusztítása végett a fa töve körül 4—5 lábnyira a föld october kezdetén felásandó. Ha ez egy lábnyi mélységre történik, oly mélyen behatolnak a földbe, hogy később a pillangók nem tudnak kivergődni. Legjobb egyébiránt, ha az egész gyümölcsöst felássák. Ha ez czélszerűen nem történhetik a hely viszonyok miatt, a fa körüli földet 2—3 hüvelyknyire fel kell ásni, a földet

jókora távolra elvinni, helyébe pedig fris földet hordani.

Ha a bábokat ekképp sem lehetne ártalmatlanokká tenni, azon esetben September vége felé, mielőtt a dérpillangók megjelenének, a fákot a faderék közepe táján erős papirdarabokkal, akár ronggyal vagy csepüvel stb. körül kell övedzeni s ezen övet keréksárral, lépviasszal vagy ezekhez hasonlókkal jól meg kell lenni. Ha ekkor a nőhernyók a fára akarnak mászni, ezen ragacsos anyagokon fogva maradnak s elpusztulnak. Svédhonban egy helyt ezen mód által rövid idő alatt 22,000 hernyónőt fogtak meg, s ez által milliókra menő hernyókat pusztítottak el. Némely években az ily védőveket Némethonban is anynyi him és nő lepi meg, hogy több alig férhetne meg rajtok; miért azokat gyakran le kell seperni és újból békenni. Ha ez nem történik, azon esetben a megfogottak hidul szolgálnak az azután felmászóknak, melyek aztán a fán elterjedhetnek. Ennél fogva, kivált ha a fán hernyót veszünk észre, minden 2—3 napban meg kell vizsgálni az öveket s ha szükséges, újból békenni. A vigyázat kiváltképpen késő ősszel a szép estvéken és szelid éjszakákon szükséges, minthogy kiváltképpen ilyenkor 6-tól 10 óráig jelennek meg számosan a pillangók. Erős fagy és nedves idő alkalmával viszont ritkulnak, miből kitetszik, hogy kifejlésöknek, mint általában minden rovarokénak, a szelid és napfényes napok kedveznek. Ha a

dér, fagy, hó korán békövetkeznek, azon esetben a pillangók tavaszig a földben maradnak, vagy míg szelid idő áll bé. Ezen esetben tehát az öveket Februarban és Martiusban kell megújítani.

Ha övnek papirt akarunk használni, annak erősnek és jól enyvezettnek kell lenni, hogy a keréksár, dohott, vagy lépviasz ne hassa át és kárt ne okozzon. A fához jól oda kell hogy tapadjon, mert különben könnyen átbúna alatta. Ha a fa héjja repedezett vagy darabos volna, úgy azon helyet, hová az öv rákötendő, elébb egyenessé kell tenni.

Hogy még őszzsel meggyőződjünk arról, ha vajjon vannak-é pillangók, October közepétől fogva November közepéig csendes időben estvénként égő gyertyával a kertet bójárjuk. Ha vannak pillangók, nemsokára megjelennek s a gyertya körül repdesnek. Ha ilyenkor feljül nyíltan álló üveglámpákat akasztunk a fákra, oda repülnek, a lángba futnak s elégnék; sok pillangó létele esetében ha a gyümölcsösben néhány helyen gyalu- vagy fenyő-forgácsból kis tüzeket rakunk s 10 óráig égésben tartjuk, a himek ezereknél todulnak a lángba s elégnék.

A hernyóknak tavasszal leendő lerázása is ajándó. Erősen magas fáknál ez hosszu rudakra illesztett horgok által történhetik. Mihelyt a fákat rázni kezdik, a hernyók egy fonalan lebozsátkoznak a földre, hol kevesebbet árthatnak. A fákra leendő felhágásuk megakadályozása végett az említettük övek újra felkötendők, vagy pedig a fák dereka mésvizzel bémázolandó. Ez által nemcsak a hernyók, hanem a pillangók is meg lesznek gátolva a felmászásban; miért csak a fa alyában maradnak s elpusztulnak. Ha a méz fejér színét ki akarjuk kerülni, minthogy így a bémészelt fák nem igen szépen látszanak, a méz közibe kormot s ehez hasonlókat tehetni, mi által a faderék természetes színéhez hasonló mázt kap.

Ez a legegyszerűbb és legolcsóbb szer, miért megérdemli, hogy minél általánosbb alkalmazásra találjon.

A zöld hernyónál nem kevésbé ártalmasok a galagonyapillangó (*Papilio crataegi*) hernyói. Rendesen ezek szokták a gyümölcsöket elpusztítani. Kinöve a hernyó mintegy $\frac{1}{2}$ —2 hüvelyknyi hosszu és meglehetősen vastag. Alapszíne piszkos zöld; a hátán nagy fekete foltok, oldalain fekete csikok, az alatt pedig fekete lélegző lyukak vannak; egyébiránt rövid szőrökkel van bönöve s utolja felé, midőn bé akarja magát fonni, kövér s fénylő alakot kap. Némely esztendőkben oly nagy mennyiségben fordulnak elé s úgy ellepik a gyümölcsfákat, hogy egy levél sem marad üressen. Ha egyen túladtak s a a bábuzás ideje még nem jött el, hosszu vonásokban a fa derekán lemásznak és új tápszert keresnek. Majus vége, vagy Junius eleje táján bábbá változik a hernyó, a mi többnyire a falakon, ágakon stb. történik. Midőn ezen átalakulás meg akar történni, elébb hátulyát leköti, eleje körül pedig egy fonalat fon, és hatalmasan mozog ide s tova, hogy bőre elszakadjon, a mit aztán levét és kevés percz után mint báb mutatkozik. Rendesen egészen eltakaratlanul állanak a bábok a faágakon, bokrokon, sövényeken stb.; részint fejérek, világos sárgák fekete foltokkal és csikokkal igen szabályoson és virágoson ékitve, úgy hogy távolról virágnak hiszi az ember.

A pillangó 14—16 nap után kél ki a bábból, gyakran veres nedvet — a mesés véresöt — ad ki magából s odább repül. Mint mondják ily véresöt esett Frankhonban 1608-ban Juliusban a Rhone vidéken Aix körül, mely kereken néhány mérföldre kiterjedett. A falukban a köveken és falakon nagy vérfoltok látszottak, melyeket a nép boszorkányok és ördögök művének tartott. A nép felzúdult és mindaddig nyugtalanságban volt, míg a hires Claudius megmutatta, hogy azon véresöt okozója a galagonya pillangó. Ő történetesen néhány bábót tett volt bé egy kis szekrénybe, melyben a pillangók kikeltek és nagy vérfoltokat csináltak, egészen hasonlókat a falakon látszókhöz. Ezen kívül még nagy szá-

mu ily pillangót is látott a mezőn repdesni, viszszaemlékezett a véresőre, s okának nyomába jött. Csak hamar meggyőződött mindenki arról, hogy a véreső nem eshetett az égből (nem találván egy cseppet sem a kövek felső, hanem alsó felén) hanem csupán csak a galagonya pillangóktól ered. Ezen természeti tüneményt többször tapasztalták. Azonban igen feltűnő azon körülmény, miszerint ezen vércseppek nem mindenkor tapasztalhatók; fordulnak elé oly évek, midőn az ily pillangók száma tömérdek, a vércseppek pedig hiányoznak.

A galagonya-pillangó nappali madár (*Papilio*) s rendszeren a galagonyabokrokra tanyázik; innen kapta nevét, különben sárgás fejér s alsó és felső szárnyait fekete s élesen kijelölt erek vagy vonalok szeldelik. Teste feljül sötét szüke, alól fejéres s meglehetősen nagy. Gyakran oly nagy menyynységben fordulnak elé, hogy a fák tőlük úgy fejrlenek, mintha virág lepné. Ha egy-egy elfogott nőt egy átluggatott ládácskában kiteszünk az ablakba, legott nagy számu himek veszik körül. Ebből kitetszőleg nagyon finom szaglással kell birniok. Párosodás után a virágokra repülnek, legörömostebb a veres és fejér lóherére, a scabiosára stb. midőn kivált estve-felé ezrenként el lehet fogni és megölni.

Juliusban a nő, mely nem különbözik a himtől, kis sárgás tojásait, 80—100 sőt néha 200 is, a galagonya, tövisrózsa és szinte minden gyümölcsfa leveleire tojja egy csomóba. Ez után nem sokára néha még Juliusban, rendszeren pedig Augustusban kikelnek a hernyók s az egész levelet valami fejér pókhálóval vonják bé. Mint-hogy a levél zöld belét felemésztik, ez özszevonul. Ha az nem szolgáltat több táplálékot, másra nyomulnak, azt hálószálaikkal lakjokhoz kötik, később egy harmadikra, negyedikre stb. kerül a sor. Ezen munkát mindaddig üzik, míg hidegebb kezd lenni. Ekkor lakjokot fejér hálóval vonják bé, az ágakhoz ragasztják, hogy ne eshessék, s mikor az egész készen van, téli tanyájokba vonulnak. Ha egy ily levélgömböt a

fáról le akarunk venni, azt nem egy könnyen tehetjük, oly erős kapcsolatban van az ágakkal. Ha felnyitjuk, a fészek közepében fekete gaz és száraz levélkék alatt nagyszámu kicsi, barna hernyókat találunk, melyek nem kis éberséggel mozognak. Sem szél, sem eső, sem hó, sem fagy (még 30 fokra hágó hideg) sem árt nekik ezen szellős hajlékban.

Tavaszzsal, mihelyt a falevelek kibontakoznak, a hernyófiókák odahagyják régi fészkeket s maguknak új, távolról alig látható tömött hálót szőnek, melyben tanyáznak, éjszakára belévonulnak, a nappalt legeléssel töltvén el. Ezen új háló oly tömött fonatu, hogy az esőcseppek ritkán hatolhatnak rajta át. Ha ez mégis tartós eső alkalmával megtörténik, nem árt nekik; a legelső napsugár újra felvidorítja, feltüzeli s vándorlásra indulnak. Ha a hernyók többszöri meghámlás után nagyságukat elérték, szétoszolnak, s mindenik külön megyen tápszerkeresésre. Nagyon mohon és sokat esznek. Egy család már igen sok leveleitől foszthat meg egy fát. Húsz vagy harmincz képes egy egész fát megkopaszítani. Ha egy fán túladtak, másra költöznek s eképp egész gyümölcsöket sőt egész vidékeket elpusztítanak s isten ostorává válnak.

Azonban legtöbbször maguk a gyümölcsös gazdák okai, ha a galagonyapillangó hernyói a fákat megkopaszítják. Nemcsak a hernyókat, hanem a bábokat és pillangókat is könnyen el lehet pusztítani és ártalmatlanná tenni, még pedig az egész év folyamában. Novembertől tavaszsig a hernyófiókákat úgy lehet elpusztítani, ha a száraz függve maradó leveleket a sövényekről és fákról gondosan leszedik és elégetik. Legjobb ezen műveletet kétszer végezni özszzel és tavasszal; ha mégis maradna hernyó, azon esetben estve kell megvizsgálni, midőn mind lakukba kerülnek vissza, és mésvízzel leönteni, mely megöli. Ha az említettük védövet akarjuk alkalmazni, következőleg végezhetjük a munkát. Mihelyt a hernyók elhagyják lakaikat, mit a törpebb fákon könnyen észrevehetni, egy könny-

nyü és kellő hosszúságú rúdat veszünk elé s a fa hegyén kezdve az ágakra kétszer háromszor ráütünk. Eképp 5—10 percz alatt akár mely fáról le lehet verni a hernyót. Néhány óra múlva a védőv alá kerülnek, hol aztán könnyen elpusztíthatni. Az ily övek, ha gyakran megkenik, még más ártalmas rovarokat is elpusztítanak. Nyolcz nap múlva újra meg kell veregetni a fákat, hogy a megmaradtak is elpusztuljanak.

A galagonyapillangó bábjai a falak alantabbi részein, a sövényeken stb. szabadon és nyíltan állanak s a gyermekek könnyen leszedhetik és megölhetik.

Még nagyobb örömmel elfogdossák a gyermekek a pillangókat, melyek a barázdákba estvénként meghálás végett nagy számmal telepednek le s reggelenként ezereket meg lehet fogni.

Az ily pillangók és hernyók ellenségei közt a veréb és aranyzöld testű és keresztcs szárnyú fürkészes (nyerges bogár, *Cryptus glomeratus*) állanak elől, ez utolsó az élő hernyóba tojik, mitől megbetegszenek és megdöglenek. Ezen bogár huzamos ideig szokott a hernyókon sétálgatni. Ha egy helyet kiválasztott, tojó fulánkját, mely szintoly hosszú mint teste, a hernyóba eresztí, kihuzza, s melléje újra belé eresztí. Ezen munkálatot mindaddig folytatja, míg a hernyót, mely ezt nem látszik észre venni, tojással megtölti. A tojásból kifejlő rovarfiokák a hernyót kirágják, kibúnak belőle, magukat sárga erős pókhálóba göngyölik, a telet benne töltik, s Aprilisben mint darázsok jelennek meg, melyek a hernyók elpusztításában csaknem kifáradhatlanok, miért a gyümölcsösöknek valóságos jóltevői gyanánt tekintendők. Gyakran oly nagy mennyiségben fordulnak elé, hogy a hernyóknak egy húszad része sem válhatik bábbá és pillangóvá. Igen sok hernyót pusztít el még bizonyos betegség, melyben veressé és lágygyá válnak. Ezen betegség következtében belrészeik a veres nedvben feloszlanak látszik. A természet segélye által eképp igen nagy része pusztul el a gyü-

mölcsfák ezen veszélyes ellenségeinek. Ha a gyümölcs-birtokos is megteszi a maga részéről a magáét, s a fennebbi eszközöket használja elpusztításukra, bizonyos lehet, hogy fái szépen fognak zöldelleni, virágozni és gyümölcsöt teremni.

T Á R C Z A.

ŐSERDŐ.

Az Amazon partja körüli őserdőről következőleg ír egy angol utazó: „Ezen erdők fáji oly hihetetlen magassággal emelkednek ég felé, hogy rólok egy madarat közönséges puskával lelőni akarni hasztalan igyekezetnek maradna. A törzsek különböző alakokban nőnek, kereken, szegletesen s néha nyílt hálót képezve, melyen a világosság minden irányban áttör. Az ember ezen óriások közti vándorlásában csak ritkán talál apró fákra vagy bokrokra s még ritkábban gátolja útját vagy egy ledölt fatörzshöz. De a fákra hatalmas kigyóalakú repkények tekerednek föl körül és átfonva törzshöz és ágokhoz s hosszasan kinyújtott indáikkal a szomszéd fákat is magokhoz karolják. Néhol hosszú ujjakat (feelers) nyújtának lefelé, melyek a levegőben ide s tova hintáznak míg a földet elérik, holt gyökereket vernek s új ágokat hajtának ki, melyek aztán az első támaszra felesimpajkoznak. Ily módon az egész erdő mintegy össze van kötve s egy levágott fa ritkán hull le a nélkül, hogy többet is ne huzzan maga után. Az ily kigyózó repkényeket Sepaw-nak hívják s mivel oly erősek és hajlékonyok mint valamely izmos kötél, házak építésére s más különböző czélokra megbecsülhetlenek. A fatörzshöz tapodnak azon különös erdői növények is, melyek hosszú vékony gyökereket eresztenek le a földbe, de rendszerint táplálékukat egyedül a fából s magából a légből nyerik, s így helyesen nevezik légi növényeknek is. Az élődi növények száma és alakváltozékossága tömérdek. Egyetlen egy fát néha tizenkét féle faj is lep el. Az esős évszak vége felé teljes virágzásban állanak, s a gyönyörű látványt, mit ezen tarkább virágok a fák zöld moha s dús levelei közé növe képeznek — szóval leírni lehetlen. A fák nagyobb része is ezen időszakban tárja ki bokréta-pompáját s a virág kúpozzal fedett erdő ezerszínű oltáiról küldi fel égbe illatáldozatát.“

ÜDV SZÉKELY ROKONINKNAK.

Én eddig elé a nagy természet örök igazságainak keresésével, bámulásával foglalkoztam nagyobbára, itt kerestem és találtam azon lélektápláló gyönyört, melyet az emberek közt fel nem lelhetni, de e mellett mindig leltem legfőbb ohajtásai közé tartozott: szabadnak látni szép magyar hazánkat, szabadoknak és boldogoknak hű gyermekeit. S hihetitek-é székely rokonim, hogy leltem jó kívánságai irántatok egy percnyire is hűtelenek lehettek volna? Hisz rokonim veletek hordozták a győzelem fegyverét anynyi véres csatákon át, elődeim a ti elődeitekkel ontották véreket a haza és székelyek szabadságáért, földem és telkeim a ti, vagy a székely rokonaitoké mellett területnek el, ugyanazon terheket hordozzák, melyeket hordoznak a tiétek, köztetek születtem és nevedtem, tán együtt játszottuk el gondtalan gyermekéveinket, együtt növekedtünk a reánk várakozó terhek és nyűgök elhordozására: s enynyi közös kapocs, enynyi közös érdek, ily szoros rokonság mellett folyhatna-é tollamból egyetlen egy oly betű, mely a ti szabadságtoknak, a ti jövődő boldogságtoknak átkos elárulója lehessen? Nektek rólam ezt nem szabad feltenni.

Nevem előttetek nem ismeretlen. Sokan közületek azt is fogják tudni, hogy én tanár vagy professor vagyok. Ezt csak azért mondom el, hogy lássátok, miszerint én igaz úton akarok járni. A székelyek egy professorról, tudom, sok jót szoktak feltenni, noha nem mindig helyesen, mert ezek közt is vannak, szoktak lenni, népsőt hazaárulók is. Ámde engem megölne a szégyen és gyalázat, ha csak egyetlen egy ember is méltán szememre lobbanthatná, hogy hűtelen voltam hivatásomhoz, elárulója a ti s bármely nép érdekeinek. Tanítványaim bizonyosságot tehetnek, miszerint nem egyszer mondtam nekik: „ime megosztám veletek a tudomány, a felvilágosodás kenyéréből nekem jutott darabkát, ti részesültetek belőle; de vannak emberek, kik

szerencsétlenebb csillagzat miatt születtek, hogysem közitekbe léphetnének veletek együtt osztolni e drága kincsből; tudom, ezek is örömet eljőnének ezen üdvös adomány után, de a mindennapi kenyér megszerzése gátolja; azért ti, kik e honba szétoszolva érintkezésbe jötök az ilyenekkel, legyetek az ők emberei, legyetek népbarátok, osszátok meg velök a lélek elfogyhatatlan kenyérét;“ igen, én ily értelemben nem egyszer szóltam, s az igazság megtörhetetlen erejében, s a székelyek józan eszében bizom, hogy jó szándéku szavaimat véreim sem fogják meghallgatatlanul elutasítani.

Székelyek! szabadságért élni, halni tudó vitéz véreim! Tudom én, ti soha sem szerettétek, hogy titeket az emberek *Te*-nek mondogassanak, ezt meggyaláztatásnak tartottátok; de most engedjétek meg nekem. Én ezt azért mondom így, mert veletek mint testvéreimmel akarok beszélni, s mert az istenhez is, kihez leginkább ragaszkodunk, így szoktunk szólni.... Az újabb idő nagy eseményei nem lehetnek előttetek ismeretlenek. Ti tudni fogjátok, hogy egy Metternich nevű gyalázatos német embert, ki jó fejedelmünknek álnok tanácsosa, vagy közkeifejés szerint ministere volt, elűzték, s vele együtt megbukott egy átkos kormányrendszer, mely a népeknek és így nektek is csak nyomorúságot szerzett, a sok terhekre csak több terheket halmozott, a mely a ti szabadságtokkal együtt a másokét is úgy dulta fel, mint a mérreg az egészséget; igen, ezen nyomoru kormányrendszer megbukott s a nálunknál hatalmasabb és a tűzhelyhez közelebb eső Magyarország magának magyar felelős kormányt vivott ki. Eddig Magyarhonban is idegenek rendelkeztek a legfőbb dolgok felett, idegenek védték vagy inkább vésték a szabadságot, idegenek rendelkeztek az ország drága pénze, aranya, ezüstje és sóaknáit felett, kifolyt a hazából a kincs a nélkül, hogy tudta volna hová és miért; drága pénzen katonát tartott azért, hogy a hon fiait az idegenek által kovácsolt nyűgben tartsák: ámde mindezek

s még számtalanok Magyarországon már jobbra fordultak, ott a hon legderekabb embereiből van most a kormány, a ministerium alakítva; mely nem csak azért, mert magyar érzelmű honfiakból, a szabadság hű bajnokaiból áll, érdemli teljes bizalmunkat, hanem azért is, mert minden tetteiért a nemzetnek felelős lévén, érdekében áll a nemzet kívánsága szerint kormányozni; ha ezt nem tenné, akkor saját megbukásának megyen elébe.

A mit testvéreink a nagy Magyarhonban már birnak, mí az után még csak sovárgunk. Erdélyben a jó honfiak és mind azok, kik a haza és ennek minden hű gyermeke boldogságát akarják, átlátták, hogy a sovárgott, magyarságban már birt, jótékonyágokban Erdély mint külön ország soha sem fogna részesülni, hogy ilyen állásában megmaradva ez után sem Erdély számára bányásznák a kincset hazánkban, még drágábban fizetnék a sójt jövődöben, még nehezebb igába fognának; igen ezen jó emberek, igazi honfiak mind ezeket és ezekhez hasonlókat megfontolván, sürgeték, hogy Erdély egyesüljön nagyobb testvérel, a szép Magyarhonnal s veletek együtt csaknem az egész haza után dörrgé „legyen Unio.“

A nép, az ország szava előtt a főkormány-
szék sem dughatta bé füleit. Országgyűlést hirdetett tehát Majus 29-kére. Itt az Unio fogja a szerepet játszani.

Székelyek! imádjátok az istent, hogy hazátok sorsának ily szerencsés fordulatot adott. Tiszteljétek és bizzatok azokban, kik az Uniot sürgetik, mert ők a haza és a ti boldogságtokat akarják. Én nem akarok nektek az unioban paradicsomot ígérni, hanem még ti, de gyermekeitek bizonyára meg fogják látni, hogy az unio létesültével homályba temetett hazátok megint fényes és dicső leend, mint volt hajdan a magyar királyok fénykorában. S pedig mily jól esik a hazafi kebelnek azon öntudat: „én egy virágzó nemzet tagja vagyok.“

Magyarország a jövődö nagyság, a közös

haza felvirágzásának alapját, fundamentumát már lerakta. Ez az unio után közös lesz velünk, mí éppen úgy fogunk építeni reá mint ők. Az alapzat minden köve meganyinyi örök igazság.

A törvény előtti egyenlőség egylk disze a Magyarhonban közelebből alkotott törvényeknek. Eddig csak az isten előtt és némüleg a templomban voltunk egyenlők; ezután szép hazánk lesz istennek azon dicső temploma, hol nem lesz a törvény személyválogató, hanem a gonoszt, bármely ágyban született légyen, büntető hatalma egyaránt sújtja, az igazakat egyaránt oltalmazza. Vannak, kik az egyenlőséget úgy akarják értelmezni, mintha az azt tenné, hogy minden ember egyenlő menyyniségü földet birjon. Ebből kiindulva a vagyonosabbak birto-
kát szentségtelen kezekkel megtámadják. Az ilyenek a legnagyobb bünt követik el isten és emberek iránt. Ezeket nem azért említem, mintha székely rokonimat e büntötl félténém, mert én igen jól tudom, hogy ők a maguk becsületéből mindig megtudtak élni, s más becsületes ember véres verejtékkel szerzett vagyonát tudják becsülni; hanem azért, hogy lássák, miképp kívánnak némelyek tudatlanságból, mások gonosz szándékból ártani a közbékének s eképp elárulni a haza boldogságát.

Atyámfiak! őseink nemzetünk régi dicső korában mind egyenlők, és erősek, megtörhetlenek voltak, később osztályokra szaggatták, hogy az egyesült erőt megosztva gyengéké tegyenek. Ez nemzetünknek csaknem halálos csapás volt, minek következménye a lett, hogy mí a szolgaság, az elnyomatás igájába kerülünk. A mi kicsinyben a székelyekkel történt, nagyban az alatt nyöge egész szép hazánk, a különböző érdekek felett civódó honfiakat, az egymás ellen küzdő polgárokat az idegen kormány könnyen járomba foghatta. Ez, atyámfia, nem ábrándozás, ezt hazánk tegnapi multja tanítja. És a multakat nem szabad tanuság nélkül elszalasztani az embernek. A tanuság pedig csak a lehet, hogy ha szép hazánkat virágzóvá,

nemzetünket hatalmas, dicső nemzetté akarjuk varázsolni, minden polgárait egyenlővé tegyük, özszeolvaszszuk a szabadságban. Azért minden hazafi, ki előtt szent a hon java, szívéből ezt kiáltja „egyenlőség és testvériség.“

Az emberek nem azért állottak és élnek társaságba, hogy egymást elnyomják, egyik a másikon erőszakot tegyenek; hanem hogy egymást költsönösön segítsék, oltalmazzák és gyámolítsák. Közös hajlékot vagy közös hazát az egymással rokonos népek azért szereztek, hogy benne közösen nyughassanak, mindenki a maga módja szerint boldogulhasson. Ámde ezen hajlék fentartása bizonyos munkába, bizonyos teherbe kerül. A hazának szintugy vannak terhei, mint vannak jótékonyosságai. És ugyan kérek, igazság volna-é az, ha a hazában némelyek csak a jótéteményekben, mások pedig csak a terhekben részesülnének? igazság volna-é, ha a ti közmondástok szerint az egyik mindig csak aprítana, a másik pedig mindig csak kalánózna? Ez a legnagyobb igazságtalanság volna e földön. Ezen igazságtalanság még sem ismeretlen hazánkban. Nincs ember e hazában, ki tagadni merné, hogy a székely, törvény szerint nem oly szabad, mint bármely kutyabőrös nemes, és mégis mi történt velünk: a katonáskodást és adózást nyakunkra erőszakolták, s pedig csak azért, mert nem voltunk oly vagyonosok, mint más nemesek. Eddig ugyanis az a különös politica uralkodott nálunk, hogy a szegény hordozza a terheket, a gazdag élvezze a jótékonyságokat. Ez igazságtalanság vala, az igazságtalanságra épített országnak pedig szép jövője nem lehet, becsülést nem érdemel. Az igazságnak hódoló Magyarországnak azért a közös teherviselést törvény szerint kimondá. Ez már igazság. E szerint azon terhek, melyeket eddig csak kevesek s azok között ti is hordoztatok, sokakra szálván át, megkönnyebbülnek, éppen így a fizetendő adó, vagy a teendő katonáskodás, útcinálás stb. mind kisebb menyiségben fognak terhelni. Ez oly tiszta, oly világos dolog, hogy igazsága felől a

józan ész legkevésbé sem kételkedhetik. Mégis akadnak, fájdalom, oly rosz lelkű emberek, oly gaz árulói a haza és ti boldogságtoknak, kik mézes mázos szavakkal azt akarják elhitetni, hogy a közteherviselés veszedelmére lenne a székelyeknek, hogy majd az adó és katonáskodás nyomoruságba döntené a székelyeket. Az isten szerelmére kérek, ne higgyetek az ily nemtelen bujtogatóknak! Ezek nem barátaitok, nem jóakaróitok, hanem alattomos ellenségeitek. Ők azt akarják, hogy ti ellene szegüljete a jónak, hogy a rosztat nyakatokba rázhassák. De, mint már mondtam, a közös teherviselés még csak Magyarországon törvény, Erdélyt azt nem tudta létesíteni és magára állva ezután sem tudná. Azért egy szívvel, lélekkel kiáltásotok: „légyen Unio,“ mert csak így fogtok ti is boldogulni.

Ha nem mondanám is, jól tudjátok, hogy hazánkban eddig a föld nem volt szabad, éppen úgy, mint nem voltatok ti. A katonáskodó, szabadnak nevezett, de valósággal a legnagyobb szolgaságban sinlődött székelyeké a legkevésbé. A jobbágy nem rendelkezett birtokáról. Már pedig szabad föld nélkül, melylyel minden honpolgár szabad akarata szerint bánhasson, eddigelé egy ország sem tudott virágzó állapotra vergődni. Részint ezért, részint pedig, hogy az eddig jobbágyországban sinlylett népet a hazához szorosabb kapocs kösse, a robotot, vágy mint ti mondjátok, a hétszámot megkelle szüntetni, s a jobbágy-földeket a jobbágyok szabad birtokává tenni. Ámde a jobbágy-birtok a nemességnek éppen oly elvitázhatlan tulajdona volt, mint bárkiné az ő inge; ugyan azért őket kárba hagyni nem lehet, nem volna igazság; a megváltást azért az ország magára vállalta. Ezt teszi az urbéri viszonyok megszüntetése, kárpoztás mellett; mi Magyarországon törvény, s minek Erdélyben is törvénynyé kell válnia. Ez a székelyeket közvetlen nem érdekli, csak azért emlitém, hogy szólhassak azon aljas bujtogatókról, kik azzal is idegenitenek titeket az uniótól, hogy majd a nemesek elvesztett jobbágy-birtokát nagy

részben a székelyeknek kellene, mint adót, visszafizetni. Ezt a világ minden kincséért se higyjétek. Az igaz, hogy eddig az ország belsükégeit az adó fedezte, a mi jövedelem pedig a kifogyhatlan sóaknákból, arany, ezüst, réz, vas s mindenféle más bányákból, fiscalis jószágokból, vámból stb. bejött, a két országból körülbelől 30 millio ezüst forint, az mind Bécsbe szivárgott, hazánkra csak annyit fordítottak belőle, mennyin áruló kémekeket lehetett vásárolni. Ez után az ország három millio ezüst forintot fog fizetni a királyi ház tartására, a többi az ország rendelkezésire marad, s ti át fogjátok látni, hogy az ország ezen szép jövedelméből — mi ez után még szebb leend — a robotot is meg lehet váltani a nélkül, hogy a székelyek adóját nevelnék; sőt hogy ellenkezőleg az kezésülni fog, már fenebb megmondottam. Mondják, hogy a székelyeknek rosszszul esik, hogy ők, kiknek eleji a hazáért anynyiszor vértettek, most ennek szabaddá tett földéből nem részesülhetnek. Higyjétek el atyámfiai, hogy ebben nektek is, sok igen sok van adva. Hiszen ha a föld szabad és szabadon mozoghat minden ember e honban, ki nyerhet többet, mint a munkaszerető és dologbiró székely. E hazának most van legnagyobb szüksége munkás kezekre. Ha a vármegyékre mentek, ott is szabadok, és munkátok, becsülettel szerzett pénzetek után, könnyen megvagyonosulhattok; magyar rokonaitok tárt karokkal fognak oly munkás népet, mint ti, fogadni. Azért minden ajkon most e hangozzék „*legyen Unio.*“

E hazának mindig voltak saját kebelében élő ellenségei; minden, ki uniot nem akar, ki az unio ellen ármánykodik, a haza és a ti ellenségték. Bécestől kezdve hé egészen Brassóig mindenütt, kiváltképpen pedig a határszéleken, nagy mértékben ármánykodnak ezen ellenségek. Ezek közt meg kell neveznem a testvérhonból a horvátok bánját Jellacsicsot, Erdélyből a szászok grófját Salment és még Rosenfel-

det egy bécsi tanácsost, kik az unio ellen bujtogatnak azért, hogy mi gyengék legyünk, hogy nemünket vérrel szerzett hazájából, mint mondják, Ázsiába kergessék; hogy a magyar nemzetet más nemzet szolgájává, jobbagyává tegyék. Ezt nem azért említem, a hogy jámbor szász nép, vagy akármely más nemzet iránt gyűlölséget ébreszszek, mert ők ezen gondolatra nem jöttek volna, hogy ama saját emberségökből élni nem tudó, idegenek által lekenyerezett bujtogatók nem izgatnák; hanem nyilvános fellépések minden esetre arra int, hogy mindenre készen legyünk, s ha utolsó csepp vérünkkel is, a magyar név és vér becsületét megoltalmazzuk. E haza reményét jelenleg a székelyekben helyezi s e hazának bennünk nem szabad csalakoznia. A mely fegyvert a jog bitorlás átkul kezeinkbe nyomott, azt most, ha kell, nemzetünk dicsőségére, ellenségünk megalázására fogjuk és tudjuk is használni.

Austriának roppant az adóssága, Magyarországot megkínálta, hogy esztendőnként 10 millio ezüst forintot fizetne. De ez országnak még van esze. Unio nélkül meg lehet azt a nyakunkba nyomnák, ezért hát csak Unio.

A háromszéki polgárkatonák, ezen erős és vitéz rokonink e kényes napokban a hazának igen nagy szolgálatot tettek, megtagadván a még Bécestől függő, hazánk s a magyar faj érdekeinek ellene dolgozó katonai kormánytól az engedelmességet, s tetteleg polgár rokonaink, a polgári kormány mellett nyilatkozván. Ezért a fő katonai kormányzó, ha unio nem lenne, a legszigorubban fogná büntetni, s azért, mert hazafiaknak nyilatkoztak, vérökkel lakolnának. Hanem ennek nem szabad megtörténnie, és nem fog megtörténni, de úgy ha unio lesz, azért egy szível, lélekkel kiáltuk: „*legyen Unio,*“ legyen szép hazánk s életre termett fajunk dicső és virágzó.

Kolozsv. Máj. 8-n 1848.

Berde Áron.

Szerkeszti Berde Áron.

Nyomták a kir. lyceum betüivel.